

ZİLELİ FEVZÎ*

Dr. Doğan KAYA

Âşıklık geleneği içinde Tokat önemli bir yere sahiptir. Erzurumlu Emrah Kolu çerçevesinde yetişmiş ve edebiyatımızda iz bırakmış pek çok şair vardır. Bunun dışında zikredeceğimiz Gedaî, Meydanî, Nuri, Gayretî, Ceyhunî, Cemalî, Cesurî, Seyhunî, İlhamî, gibi şairler Tokat'tan yetişmiştir. Yüzyıllar boyu bu kolun dışında yetişmiş ve edebiyatımızda iz bırakmış nice şair daha vardır.

Tokat'ın ilçelerinden olan Zile de yetiştirdiği şairler açısından kültürümüzde önemli bir yere sahiptir. Bu coğrafyada yetişen Arifî, Ceyhunî, Çakerî, Fedaî, Hüseyin, Kamilî, Kul Yusuf, Raşid, Seferoğlu, Seyyid Derviş, Sezaî, Sıtkı, Sofuoğlu, Şemseddin Sivasî, Şermî Talibî ilk hatırlanacak şairlerdir. Bunları XV. Yüzyıldan itibaren takip edebiliyoruz.¹

Burada tanıtmaya çalışacağımız Zileli Fevzî hakkında, Mehmet Yardımcı'nın "Yüzyıllar Boyu Zileli Halk Ozanları", adlı kitabında bilgi bulabildik. Yardımcı, kitabında birkaç cümle ile Fevzî'yi tanıtmış; Fevzî'nin 5 şiirine yer vermiştir.² Bu şiirler incelediğimiz cönkte de yer almaktadır ve aşağıda kaydettiğimiz 3, 5, 8, 10 ve 11 numaralı şiirlerdir.

Fevzî, Yardımcı'nın verdiği bilgiye göre Zile'nin Kirampa köyündendir. Bir Bektaşî ozanıdır. XIX. yüzyılda yaşamıştır, ancak doğum ve ölüm tarihi bilinmemektedir. Aruz veznine hâkim oluşu onun sıradan bir köy şairi olmadığını göstermektedir.

Zile'de bir de Feyzî mahlasını kullanan bir şair vardır. Cahit Özelli'nin tanıttığı Feyzî de XIX. yüzyılda Zile'de yaşamıştır. Öztelli kitabında onun aruz ölçüsüyle yazılmış bir şiirini kaydetmiştir.³ Acaba Feyzî ile Fevzî aynı şahsiyet midir, bilemiyoruz. Bu konu, ileride bulunabilecek belgelerle açıklığa kavuşabilecektir.

Aşağıya kaydettiğimiz şiirler, orijinali Mehmet Yardımcı'da bulunan bir cönkte yer almaktadır. İlgili cönk hakkında, daha önce gerekli bilgiyi Zile Kültür-Sanat Dergisinde verdiğimizden burada tekrara düşmek istemiyoruz.⁴ Ancak şu kadarını söyleyelim ki bu cönk, Rumi 1323 (Milâdi 1907) tarihinde Zileli Mehmet Efendi tarafından tutulmaya başlanmış Rıza Efendi tarafından 1947'de tamamlanmıştır. 13x20 boyutlarında 270 yapraktır. İnce ve çizgili bir kâğıda yazılmıştır. İçinde, toplam 134 şairin 563 şiiri kayıtlıdır. Şairlerin çoğu Alevî-Bektaşî inancına sahip olan şairlerdir. Ayrıca, 39 mahlassız şiir, Darname ve dualar (*Câri Duası*, *Çerağ Duası*, *Çerağı Yaktıktan Sonra Okunacak Dua*, *Suyu Serperken Okunacak Dua*, *Sofra Duası* ve *Kabirde Münkür Nekir'in Suâline Cevap*) bulunmaktadır.

Söz konusu cönkte Fevzî'nin 11 şiiri vardır. Şiirler konu, şekil ve tür açısından çeşitlilik göstermektedir. Bunların özelliklerini şu şekilde gösterebiliriz:

1. şiir: 11 heceli inanç konulu ve 14 dördlüktür.
2. şiir: Aruz ölçülü (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _), Kerbelâ mersiyesi olup, 4+2 dizeli, 13 benttir.
3. şiir: 11 heceli, inanç konulu ve 5 dördlüktür.
4. şiir: Aruz ölçülü (_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _), aşk konuludur ve 5 beyittir.
5. şiir: 11 heceli, inanç konulu, 3 dördlüktür.
6. şiir: 11 heceli, güzelleme türünde, 4 dördlüktür.
7. şiir: 11 heceli, güzelleme türünde, 6 dördlüktür.

* Yayımlandığı yer. *Yol Dergisi*, S. 36, Temmuz / Ağustos 2015, s. 67-72.

¹ Mehmet Yardımcı, *16. Yüzyıldan Günümüze İz Bırakan Zileli Şairler*, Zile, 2004, s. 9-129.

² Mehmet Yardımcı, *Yüzyıllar Boyu Zileli Halk Ozanları*, Ankara, 1983, s. 105-107.

³ H. Cahit Özteli, *Zileli Şairler*, Samsun, 1944, s. 123.

⁴ "Zileli Sefil Necmi'nin Bilinmeyen Şiirleri", *Zile Kültür-Sanat Dergisi*, S.3, Mayıs 2014, s. 76-79.

8. şiir: 11 heceli, güzelleme türünde, 3 drtlktr.
9. şiir: 11 heceli, güzelleme türünde, 3 drtlktr.
10. şiir: 11 heceli, koşma arzında, 3 drtlktr.
11. şiir: 11 heceli, inanç konulu ve 3 drtlktr.

Fevzî'nin şiirleri:

-1-

Hüdâ kıl mağfiret cümle cihanı
Vilâyet mülkünün hem padiřahi
Muhammed Mustafa ilmin penahı
Aliyyü'l-Murtaza hakkı bağışla

Resûl-ı Kibriya'ya hem-ser olan
Muhakkak mmhata ekber olan
řefaatile cümleye rehber olan
Hadice-i Hüsna'ya hakkı bağışla

Budrr emvac-ı bahrin asâsı
Sürüp yüz Fatma'dandır ricâsı
Götüren l'l-i mercanı hâsı
Bu dem Hayr'n-nisa hakkı bağışla

Bunların kapısı dar'l-ummandır
Keremkânı mm d-cihandır
şefi'i d-siyâh-ı asiyandır
Hak Hulk-ı Rıza hakkı bağışla

Ebed ařına hařir burcundan lemean
Kusurum çok heman řah-ı řehidân
Cananından ayırma sen eyle ihsan
Hüseyin-i Kerbelâ hakkı bağışla

Yüzüm yerde zm brdbar içinde
Aman yandırma hergiz nâr içinde
Makam-ı mminim ikrâr içinde
İmam Zeynel Aba hakkı bağışla

Muhibbi ehl-i beyte eyleye rahmet
Niyazım d-cihanda verme zahmet
Divan u dergâhında bulalım şefkat
Hda baki bekâ hakkı bağışla

Gr dahi tacının piştevası
Tarik-ı mstakimin muktedası
Kuldur beřer olur gerçi hatası
Ki Ca'fer reh-nma hakkı bağışla

Dedi Mürsel bunlar size emânet
Sonunu yarlıka yevm'l-kıyamet
Biri firkat biri evlad tamamet
şâh-ı Kâzım Musa hakkı bağışla

Horasan halkının şahı emiri
Cem'i mücrimlerin hem destgiri
İmameyn-i hüsn sahib serir-i sabrı
Ali Sultan İrıza hakkı bağışla

Bunlardan ise her çare himmet
Yine bir zerredir ol şemse nisbet
Ne denli kul günah işlerse elbet
Taki mah-ı likâ hakkı bağışla

Açıp rahmet kapısını piştevaya
Bu demde af kıl koyma cezaya
Durup dara gelirler ilticaya
Naki muktedâ hakkı bağışla

Muhammed Mehdi'yi her dü-cihânın
Batında haşr kıl sahib-livânın
Muhıbb-i bende-yi sahip Âl-aba'nın
Bismi Kibriyâ hakkı bağışla

Cihanda ma'sumiyeti bildim Ekrem
Sıgdım FEVZİ'ya ukbanâ her dem
Divan u dergahda durdum isem
Meded Âl-Abâ hakkı bağışla

248-249

-2-

KERBELA MERSİYESİ

--.---/-.---/-.---/-.---

Kıblegâhım Kâbe'dir maksûd-ı ma'budum ilah
Kavlime ikrârıma ceddım peyamberdir keyvah
Bî-günahım cümle edyân ve meylinde bi-günâh
İntisabımdır günahım var ilâhi Peygamber'e
Ehl-i Hakk'ı Şamiyan öldürmeyin nâ-hak yere
Görmeyin bu zulmü caiz hanedan-ı Haydar'e

Bildiniz mi ben kimim Hüseyin çerağı Haydar'ım
Beyza-ı Pakize Hatun ve rûz-ı mahşerim
Tevekkül gülşen serâyı Hazret-i Peygamber'im
Yok mudur imanınız evlad-ı gevhere
Ehl-i Hakk'ı Şamiyan öldürmeyin nâ-hak yere
Görmeyin bu zulmü caiz hanedan-ı Haydar'e

Katlimin esbabını izâh edin âyâ nedir
Mevc uran derya gibi leşkerle bu sahra nedir
Bir nefer mazlumu öldürmekte bu kadar kavga nedir

Ben ki mevte teşneyim hacetim var bu leşkere
Ehl-i Hakk'ı Şamiyan öldürmeyin nâ-hak yere
Görmeyin bu zulmü caiz hanedan-ı Haydar'e

Mültezimse taat emri Yezid-i bî-haya
Etmeyin benden anı ümid ey ehl-i hevâ
"Uktulunî uktulunî bi'l cefa ve'l-ezâ" *
Havidanın ey zaliman şimşiri ve hançere
Ehl-i Hakk'ı Şamiyan öldürmeyin nâ-hak yere
Görmeyin bu zulmü caiz hanedan-ı Haydar'e

Salihim fisk-ı fücura irtikab eyler miyim
Fasit-i facir Yezid'e intisab eyler miyim
Dini tersa üzre ben şürb-i şarab eyler miyim
İşte sinem hedef ettim razıyam Hakk-ı emre
Ehl-i Hakk'ı Şamiyan öldürmeyin nâ-hak yere
Görmeyin bu zulmü caiz hanedan-ı Haydar'e

Batılı tasdik edip de Hakk'ı inkâr eylemem
Kendimi fermansız eşrâra serdar eylemem
Ruh-ı pâk-i Ahmedî mahzun veli zâr eylemem
Ta'bım her veçhile ahkâm-ı şer-i envara
Ehl-i Hakk'ı Şamiyan öldürmeyin nâ-hak yere
Görmeyin bu zulmü caiz hanedan-ı Haydar'e

Vali-i Şam oğluna bi'at muhal ender-muhal
Pare pare etseniz de yok bu emre ihtimâl
İşte meydan işte ben lâzım değildir kıyl ü kal
Hiç terahhum etmeyin bi-keslere bi-yavere
Ehl-i Hakk'ı Şamiyan öldürmeyin nâ-hak yere
Görmeyin bu zulmü caiz hanedan-ı Haydar'e

Eyleyin katlimde istimâl nâ-merdanım ehl-i Şam
Hep edin icrâ bu fiili fici-i (!) ihtimam
Muntazırdır ruhum istikbâle hubb-ül-inâm
Başım elde girsem gerek bezm-i huzûr-ı davere
Ehl-i Hakk'ı Şamiyan öldürmeyin nâ-hak yere
Görmeyin bu zulmü caiz hanedan-ı Haydar'e

İ'tilâb-ı ruhumu ehl-i semâvat istiyor
Enbiya ve evliya feyz-i mülâkat istiyor
Dava-ı aşk-ı habibi benden ısbat istiyor
Nakd-i candır peşkeşi ma'suk u aşık yavere
Ehl-i Hakk'ı Şamiyan öldürmeyin nâ-hak yere
Görmeyin bu zulmü caiz hanedan-ı Haydar'e

Oğlumun al kanına mahlûz edin gözyaşımı
Öldürünüz evladımı damadımı kardaşımı

* "Eza ve cefa ile beni öldürün."

Cedd-i pâkim nerelerde görmek ister başımı
Hoş gelir bu sûretle halim canan-ı Haydar'a
Ehl-i Hakk'ı Şamiyan öldürmeyin nâ-hak yere
Görmeyin bu zulmü caiz hanedan-ı Haydar'e

Kessin başım fasık Yezid âyâlimi mahzun eylesin
Hamilân Hazret-i Kur'ân'ı dilhûn eylesin
Gökleri İsa ile tâ mahşer şakk-ı gün eylesin
Bu mukaddes cismimin aktıkça kanı yerlere
Ehl-i Hakk'ı Şamiyan öldürmeyin nâ-hak yere
Görmeyin bu zulmü caiz hanedan-ı Haydar'e

Katlimi kanlı yazı ile anluma yazmış felek
Teşne-leb tığ-ı ihanetle şehid olsam gerek
Âl-Süfyân'la davamız kalsın ta haşre dek
Kim Peygamber oğlunu öldürür nâ-hak yere
Ehl-i Hakk'ı Şamiyan öldürmeyin nâ-hak yere
Görmeyin bu zulmü caiz hanedan-ı Haydar'e

Ey Resûl-ı Kibriyâ isyanı çok bir bendeyim
Ancak evlâdın tevellâsıyla kalb-i zindeyim
Nail-i FEYZİ şefaât olmak ümidindeyim
Bu cihanda azmi oldukda cihan (eksik)
Ehl-i Hakk'ı Şamiyan öldürmeyin nâ-hak yere
Görmeyin bu zulmü caiz hanedan-ı Haydar'e
463-464-465-466-467

-3-

Meydan-ı zindana girersen eğer
Sükût-ı lisan ol selâmet eyle
Erlikte be yahu böyledir hüner
Sevda-yı gayrıdan feragat eyle

Gönül hanesinde mihman et yâri
Fâş etme nâdâna aşk-ı esrarı
Mahvet kendi özün anla güftarı
Çekil bir köşede riyazet eyle

Riyadan hâli ol pâk eyle özün
Mecliste kâmil ol fark eyle sözün
Yâd-ı efsan ile geçirme rûzun
Hakk'a hulûs üzre ibâdet eyle

Gerçi bu sözlerim nasihat sana
Adam ol hakkına sakın deme "Lâ"
Zikr-i müdam eyle dilde daima
Var nesl-i Ali'den inâyet eyle

Fırsat elde iken bul derde derman
Nefs-i emmâreni kıl eyle heman

Eriş bir mürşide ol kamil insan
FEVZÎ kelamını nihâyet eyle
381

-4-

--.---/.---/.---/.---

Ey gönül uslanmadan gittin beri insafa gel
Her ne dersem ben sana vardır yeri insafa gel

..... ahım benim te'sir-i âbdır bugün sana
Ehl-i âşık çok delermiş mermeri insafa gel

Bu vücud-ı nazenin bilmeyip kadrin niçin
Çok cefa ettin akıttın kan teri insafa gel

Elverir ey nefis-i şûm haddin tecâvüz eyledin
Et feragat kıl nedamet sen geri insafa gel

Gel beri evhama gitme bari aşka hem-dem ol
FEVZÎ'ya gezme cihanda serseri insafa gel

358

-5-

Yine derûnuma düştü bir ateş
Yanar leyl ü nehâr eylemez ârâm
Bu bir özge haldir kimseler bilmez
Yalvar ancak o bir hâl-i dil-ârâm

Bülbül gibi gönül ah u zâr eder
Arif helâlinden kisb-i kâr eder
Sever Ehl-i Beyt'i iftihar eder
Gayri bilmez zikri ancak bu müdam

FEVZÎ râh-ı Hak'dan ayrılma sakın
Yeme Âdem isen gayrinin hakkın
Olayım der isen gerçeğe yakın
Evlâd-ı Resûl'a olagör gulâm

309

-6-

Bir gonca ruhsara olmuşum şeyda
Dem-be-dem artmakda feryâd u âhım
Rahm eylemez halime ol saç-ı leyla
Bilmem takdirimi yahud günâhım

Kaçan halim etsem arz-ı hâl yare

Düşürdü aşkın dil-i intizare
Bir özge halimle yanmakda nâra
Gel merhamet eyle ruy-ı penâhım

Meftûn olalı ben sana dilber
Medhini dilde eyledim ezber
Sensin bu âlemde ey vech-i enver
Zira dest-giri poşt-ı penâhım

Her yüzden perişan oldum tamamet
Ya kime halimden edem hikâyet
FEVZÎ'min hali bundan ibaret
Gel inâyet buyur bu sırra şâhım
309

-7-

Ezelden dil verdim ben sana ey yâr
Kerem kıl bendene cemâl efendim
Nişan verür cemâline nev-bahar
Kerem kıl bendene cemâl efendim

Hüsnüne müştaktır cümle âşıklar
Kurbandır yoluna kul-ı sadıklar
Emrine muntazır çok halayıklar
Kerem kıl bendene cemâl efendim

Hikmetin bahrinde mevc verir dalga
Ol zaman âşıklar keşf olur halka
Yüzüm yoktur huzuruna varmağa
Kerem kıl bendene cemâl efendim

Dü cihan şahısın keremler kâni
Müşrikler gitmez hergiz gümânı
Cümle mü'minin dini imanı
Kerem kıl bendene cemâl efendim

Size buyurmuştur "levlâke levlak"
Şanınızda "Lema halaktü eflak"*
Akıllar edemez sırrına idrak
Kerem kıl bendene cemâl efendim

FEVZÎ dört dermanı bırakma elden
Mehdini zikreder dem-be-dem dilden
Lutfeyle pirim bülbül-ü gülden
Kerem kıl bendene cemâl efendim
121-122

-8-

* "Sen olmasaydın Resul'ü bu âlemi yaratmazdım" Hadis-i Kutsî.

Gönül hasret çeker ey bâd-ı saba
Haberin var (mıdır) kaygım elinden
Nutm eyle sevdiğim sen bana söyle
Agehan olalım yarân elinden

Mihnet-i gerdûna tahammül olmaz
Söylesem derdimi aklıma gelmez
Gurbetin kahrına çare bulunmaz
Dermanım al getir Lokman elinden

Akıbet FEVZî'ya aha düşürdün
Ahımdan kurtarıp vaha düşürdün
Akıbet Yusuf'u câhâ düşürdün
Agehan olalım Ken'an elinden

382

-9-

Ey benim sevdiğim gamzen kan eyler
Hışmıyla bu bağrım parelenmesin
Hüzganların dilber kast-ı can eyler
Kerem kıl ciğerim parelenmesin

Kimdir sana aşkın camın vermeye
Kurban olam senin soyun görmeye
Rakîbler murad eyler gülün dermeye
Derdirmem güllerin aralanmasın

FEVZÎ'ya işitsin dost efgânımı
Türbe-i âh bürüdü her bir yanımı
Görmeden almasın Mevlâ canımı
Ömrümün defteri karalanmasın

378

-10-

Sabreyle ey gönül çile dolmamış
Erersin visale bir zaman olur
Kim ki sabreyledi maksudun buldu
Elbet de birgün şadıman olur

Tevekkül bâbında ara ihsanı
Kim sevdi namerdi açma dehanı
Vezn eyledin gezdin köhne cihanı
Görmedim bir kimse merd insan olur

FEVZÎ'yâ sen söyle eylesin kabul
Budur şu dünyada ahvâl-i makbul
Bu günü hoş geçür gelecek meçhul
Her ne ki gelirse ikahan olur

121

-11-

İsmidir otuz bin üstâd-ı kerîmin
Emrullahı bilmeyen selâma gelmez
"Kün" deyince her dem kurdu binayı
Adem'den doğmayan gulama gelmez

Adem'den doğanın aşkı evveldir
İsmi-i necât bilür gevher-i kândir
Felek ne olduğu sana beyândır
Sanemden olanlar gelmez

Kabûl eyle bâbında kurbân senindir
Dört kitap içinde Kurân senindir
Nerde dem olursa irfan senindir
FEVZî'ye rahmetlik kaleme gelmez